

Examen HAVO 2025

tijdvak 2
dinsdag 24 juni
13.30 - 16.30 uur

maatschappijwetenschappen

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 23 vragen.

Voor dit examen zijn maximaal 50 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring of uitleg gevraagd wordt, worden aan het antwoord meestal geen punten toegekend als deze verklaring of uitleg ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd.

Als er bijvoorbeeld twee redenen gevraagd worden en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Opgave 1 Vechtafspraken

Bij deze opgave horen de teksten 1 en 2 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Criminologen hebben in 2017 onderzoek gedaan naar vechtafspraken, bijvoorbeeld van voetbalsupporters. Socioloog Wolsink en criminoloog Ferwerda hebben in 2021 een vervolgonderzoek gedaan naar dit verschijnsel.

Gebruik regel 1 tot en met 21 van tekst 1.

- 1p **1** Leg uit dat uit het onderzoek uit 2017 blijkt dat in het verschijnsel vechtafspraken samenwerking te herkennen is.
Gebruik in je uitleg:
- de omschrijving van het kernconcept samenwerking;
 - informatie uit regel 1 tot en met 21 van tekst 1 waaruit samenwerking blijkt.

Gebruik tekst 1.

In tekst 1 staat dat vechtgroepen door hun veranderde gedrag na 2017 uitgroeien tot een bedreiging van de openbare veiligheid.

Er wordt onderscheid gemaakt tussen subjectieve en objectieve onveiligheid.

- 2p **2** Beredeneer dat zowel de subjectieve als de objectieve onveiligheid toeneemt door het veranderde gedrag bij vechtafspraken na 2017.
Gebruik in je redenering:
- een omschrijving van subjectieve onveiligheid;
 - een omschrijving van objectieve onveiligheid;
 - per vorm van onveiligheid informatie uit tekst 1.

Gebruik tekst 1.

- 2p **3** Leg uit dat de politie de macht heeft om in te grijpen bij vechtafspraken.
Gebruik in je uitleg:
- de omschrijving van het kernconcept macht;
 - informatie uit tekst 1 om macht te illustreren.

In 2022 werden naar aanleiding van het vervolgonderzoek naar vechtafspraken in de Tweede Kamer vragen gesteld aan de minister van Justitie en Veiligheid. Een Kamerlid vroeg of de uitrusting van agenten nog wel voldoende toereikend is tegen dit soort professioneel geweld. De minister antwoordde: “Momenteel wordt onderzoek gedaan naar de vraag of de ME voldoende middelen beschikbaar heeft. Recente grootschalige rellen en geweld tegen politie is hiervoor de aanleiding. Op basis van de uitkomsten van dat onderzoek wordt bekeken of andere uitrusting nodig is.”

In het systeemmodel bestaat de fase omzetting uit drie subfasen. Twee van deze subfasen zijn te herkennen in het antwoord van de minister tijdens het besluitvormingsproces over de uitrusting van een politie-eenheid, namelijk de ME.

- 2p **4** Geef een van deze subfasen aan die te herkennen is in het antwoord van de minister.

Gebruik in je antwoord:

- een subfase van de fase omzetting;
- informatie uit de inleiding op de vraag waaruit de gekozen subfase blijkt.

Gebruik tekst 2.

De overheid combineert preventief en repressief beleid bij de criminaliteitsbestrijding. Deze beide vormen van beleid zijn herkenbaar in de strategieën die de politie hanteert om de vechtafspraken te bestrijden.

- 2p **5** Leg uit dat in de strategieën van de politie om de vechtafspraken te bestrijden preventief beleid en repressief beleid te herkennen zijn.

Gebruik in je uitleg:

- een omschrijving van preventief beleid;
- een omschrijving van repressief beleid;
- per soort beleid informatie uit tekst 2.

Opgave 2 Hippies en hun pensioen

Bij deze opgave horen tekst 3 en figuur 1 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Babyboomers zijn geboren in het decennium na de Tweede Wereldoorlog. De babyboomers waren jong in de jaren zestig en zeventig van de vorige eeuw. Een deel van de babyboomers behoorde in hun jeugd tot de hippies. De hippies vormden een opvallende jongerencultuur, ook wel flowerpower genoemd. Inmiddels gaan de babyboomers met pensioen. Volgens onderzoekers Tunney en Van Solinge van het Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut (NIDI) is er meer aandacht voor het idee dat de socialisatie tijdens de jeugd doorwerkt in het latere leven. Tunney en Van Solinge hebben onderzoek gedaan naar de invloed van de cultuur van de hippies in hun jeugd op de manier waarop babyboomers tegen hun pensioenperiode aankijken.

Gebruik tekst 3.

In tekst 3 beschrijft muzikant Ernst Jansz van de voormalige Nederlandse band *Doe Maar* zijn herinneringen aan zijn jaren als jongvolwassene in het dorp Neerkant in het natuurgebied de Peel.

- 2p 6 Leg uit dat 'hippies' te herkennen is als een collectieve identiteit in de beschrijving van hippies door Jansz.

Gebruik in je uitleg:

- een omschrijving van het begrip collectieve identiteit;
- informatie uit tekst 3 waaruit collectieve identiteit blijkt.

Gebruik tekst 3.

Na de Tweede Wereldoorlog ontstonden jongerenculturen.

- 3p 7 Beredeneer dat in de cultuur van de hippies volgens Jansz een jongerencultuur uit de jaren zestig en zeventig van de vorige eeuw te herkennen is.

Gebruik in je redenering:

- de omschrijving van het kernconcept cultuur;
- informatie uit tekst 3 waaruit cultuur blijkt;
- een kenmerk van jongerenculturen;
- informatie uit tekst 3 waaruit het gekozen kenmerk blijkt.

Gebruik figuur 1.

Figuur 1 gaat over de kijk van oudere werknemers op hun pensioen, gerangschikt naar de mate van identificatie met de 'tegencultuur' uit hun jeugd. De hippiecultuur was zo'n tegencultuur. Daarvoor is de respondenten gevraagd in hoeverre zij zich identificeren met kenmerken uit de jaren zestig en zeventig van de vorige eeuw, zoals de hippiecultuur.

- 3p **8**
- Formuleer een hypothese die met figuur 1 bevestigd kan worden.
 - Leg uit dat je hypothese bevestigd wordt met de gegevens in figuur 1.
 - Leg uit wat de onafhankelijke variabele in je hypothese is. Gebruik in je uitleg een omschrijving van het begrip onafhankelijke variabele.

Gebruik figuur 1.

Er zijn verschillende functies van socialisatie te onderscheiden. Een daarvan is de identificatie van het individu. De identificatie van een individu vormt de identiteit van dat individu.

Bij figuur 1 hoort een toelichting.

- 4p **9**
- Beredeneer aan de hand van figuur 1 dat de identiteit van oudere werknemers gevormd zal zijn door socialisatie in hun jeugd.

Gebruik in je redenering:

- de omschrijving van het kernconcept socialisatie;
- informatie uit figuur 1 om socialisatie te illustreren;
- de omschrijving van het kernconcept identiteit;
- informatie uit figuur 1 om identiteit te illustreren.

Opgave 3 Jongerenpartij

Bij deze opgave hoort tekst 4 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Daniël van Duijn van de Jongeren Partij (DJP) wilde als lijsttrekker meedoen aan de Tweede Kamerverkiezingen in maart 2021.

Gebruik regel 1 tot en met 33 van tekst 4.

De jongerenpartij van Van Duijn kan gezien worden als een single-issue-partij. Single-issue-partijen hebben kenmerken van een pressiegroep en van een politieke partij. Pressiegroepen en politieke partijen hebben allebei als kenmerk dat ze proberen om invloed uit te oefenen op politieke besluitvorming.

- 2p 10 – Geef aan welk **ander** kenmerk van een pressiegroep te herkennen is in de jongerenpartij. Gebruik in je antwoord informatie uit regel 1 tot en met 33 van tekst 4.
- Geef aan welk **ander** kenmerk van een politieke partij te herkennen is in de jongerenpartij. Gebruik in je antwoord informatie uit regel 1 tot en met 33 van tekst 4.

Gebruik regel 1 tot en met 33 van tekst 4.

- 2p 11 Beredeneer dat Van Duijn wil deelnemen aan de Tweede Kamerverkiezingen om de representativiteit van jongeren in de Tweede Kamer te verbeteren.
- Gebruik in je redenering:
- de omschrijving van het kernconcept representativiteit;
 - informatie uit regel 1 tot en met 33 van tekst 4 waaruit representativiteit blijkt.

Gebruik tekst 4.

In tekst 4 staat dat Van Duijn op zijn fiets het land in trekt om jonge kiezers te ontmoeten.

- 3p 12 Leg uit dat Van Duijn kan bijdragen aan de politieke socialisatie van jongeren.
- Gebruik in je uitleg:
- de omschrijving van het kernconcept politieke socialisatie;
 - informatie uit tekst 4 om politieke socialisatie te illustreren.

Tekst 4 is een artikel van RTL Nieuws waarvoor Van Duijn zich heeft laten interviewen.

Er zijn verschillende hypothesen over de invloed van de media op mensen. Een van deze hypothesen is de selectiviteitshypothese.

- 1p **13** Beredeneer vanuit de selectiviteitshypothese wanneer het interview voor RTL Nieuws een effectieve manier van Van Duijn is om jonge kiezers te werven. Gebruik in je redenering een omschrijving van de selectiviteitshypothese.

Gebruik regel 34 tot en met 71 van tekst 4.

Politieke partijen vervullen verschillende functies. Een daarvan is de aggregatiefunctie.

- 2p **14** Leg uit dat de jongerenpartij van Van Duijn de aggregatiefunctie vervult. Gebruik in je uitleg informatie uit regel 34 tot en met 71 van tekst 4 waaruit de aggregatiefunctie blijkt.

Gebruik regel 34 tot en met 71 van tekst 4.

- 2p **15** Beredeneer of de oprichting van de jongerenpartij van Van Duijn bij democratisering past.

Gebruik in je redenering:

- de omschrijving van het kernconcept democratisering;
- informatie uit regel 34 tot en met 71 van tekst 4 om democratisering te illustreren.

Gebruik de inleiding van de vraag.

De Kiesraad is verantwoordelijk voor de verkiezingen in Nederland, zoals de Tweede Kamerverkiezingen van 2021. In de aanloop naar deze verkiezingen constateerde de Kiesraad dat een aantal partijen ‘verzuimen’, waaronder de jongerenpartij van Van Duijn. Bij ‘verzuimen’ ontbreekt bijvoorbeeld een bepaald aantal ondersteuningsverklaringen. Een ondersteuningsverklaring is een schriftelijke verklaring van een kiesgerechtigde dat deze de deelname van de politieke partij aan de verkiezingen steunt. Deze ondersteuningsverklaringen zijn nodig wanneer de partij voor het eerst deelneemt aan de verkiezingen. Omdat niet alle ‘verzuimen’ zijn hersteld, mocht de jongerenpartij van Van Duijn niet deelnemen aan de Tweede Kamerverkiezingen van 2021.

- 2p **16** Leg uit dat de Kiesraad de jongerenpartij van Van Duijn heeft uitgesloten van de Tweede Kamerverkiezingen van 2021, omdat deelname aan de verkiezingen geïnstitutionaliseerd is.

Gebruik in je uitleg:

- de omschrijving van het kernconcept institutionalisering;
- informatie uit de inleiding van de vraag.

Opgave 4 Schoolbussen in Toulouse

Bij deze opgave hoort tekst 5 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Deze opgave gaat over een schoolbusproject van de Franse stad Toulouse. De jongeren uit de armste buitenwijken van Toulouse worden elke dag met de schoolbus naar scholen in de meer welvarende wijken van de stad gebracht.

Gebruik tekst 5.

Er zijn verschillende soorten sociale ongelijkheid. Een daarvan is ongelijke verdeling van symbolische hulpbronnen.

- 3p 17 a Geef aan welk **ander** soort sociale ongelijkheid te herkennen is tussen leerlingen uit verschillende wijken in Toulouse, volgens tekst 5. Gebruik in je antwoord informatie uit tekst 5 waaruit het gekozen soort sociale ongelijkheid blijkt.
- b Beredeneer dat de sociale ongelijkheid tussen leerlingen uit verschillende wijken in Toulouse is afgenomen door het schoolbusproject. Gebruik in je redenering:
- de omschrijving van het kernconcept sociale ongelijkheid;
 - informatie uit tekst 5 waaruit een afname van sociale ongelijkheid blijkt.

Gebruik regel 1 tot en met 25 van tekst 5.

In tekst 5 legt politicus Georges Méric uit dat hij met het schoolbusproject de sociale uitsluiting van de leerlingen uit de buitenwijken van Toulouse wil tegengaan.

In de situatie voordat het schoolbusproject van start ging, kan sociale uitsluiting van de leerlingen uit de buitenwijken van Toulouse herkend worden.

De mate van sociale uitsluiting kan worden vastgesteld aan de hand van vier componenten. Een van deze componenten is de mate van normatieve integratie van de groep.

- 2p 18 Geef aan in welk **ander** component de sociale uitsluiting van deze leerlingen te herkennen is. Gebruik in je antwoord informatie uit regel 1 tot en met 25 van tekst 5.

Gebruik regel 1 tot en met 25 van tekst 5.

In bijvoorbeeld Nederland en Frankrijk hebben overheden een aantal instrumenten om sociale ongelijkheid te beïnvloeden. Een van die instrumenten is onderwijsbeleid.

- 1p 19 Geef aan welk **ander** overheidsinstrument te herkennen is in het schoolbusproject. Gebruik in je antwoord informatie uit regel 1 tot en met 25 van tekst 5.

Gebruik regel 1 tot en met 25 van tekst 5.

Net als in Nederland zijn in Frankrijk de politieke hoofdstromingen te herkennen in de politiek.

- 2p 20 Geef aan bij welke **twee** uitgangspunten van de sociaaldemocratische stroming het schoolbusproject in Toulouse aansluit. Gebruik in je antwoord per uitgangspunt informatie uit regel 1 tot en met 25 van tekst 5.

Gebruik regel 26 tot en met 48 van tekst 5.

- 3p 21 **a** Leg uit dat er sociale controle is in de schoolbus.
Gebruik in je uitleg:
- een omschrijving van het begrip sociale controle;
 - informatie uit regel 26 tot en met 48 van tekst 5 waaruit sociale controle blijkt.
- b** Geef vervolgens aan of deze sociale controle formeel of informeel is.
Gebruik in je antwoord informatie uit regel 26 tot en met 48 van tekst 5 waaruit het gekozen type sociale controle blijkt.

Gebruik tekst 5.

- 1p 22 Welke uitspraak is het meest van toepassing op het schoolbusproject volgens tekst 5?
Het schoolbusproject probeert voor de leerlingen uit de buitenwijken van Toulouse
- A** de effecten van positietoewijzing te verkleinen, en hun sociale mobiliteit te vergroten.
 - B** de effecten van positietoewijzing te verkleinen, en hun sociale mobiliteit te verkleinen.
 - C** de effecten van positieverwerving te verkleinen, en hun sociale mobiliteit te vergroten.
 - D** de effecten van positieverwerving te verkleinen, en hun sociale mobiliteit te verkleinen.

Let op: de laatste vraag van dit examen staat op de volgende pagina.

Gebruik tekst 5.

In tekst 5 wordt onderscheid gemaakt tussen de groep leerlingen uit de buitenwijken van Toulouse en de groep leerlingen uit de andere wijken van Toulouse.

Er zijn factoren die sociale cohesie kunnen vergroten. Een daarvan is het versterken van de wederzijdse afhankelijkheid.

- 3p **23** Beredeneer met een **andere** factor dat de sociale cohesie tussen beide groepen leerlingen in Toulouse zal toenemen door het schoolbusproject.

Gebruik in je redenering:

- een factor die sociale cohesie vergroot;
- informatie uit tekst 5 waaruit de gekozen factor blijkt;
- de omschrijving van het kernconcept sociale cohesie.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift.